

Sokran arvio toimintamallista: Opinnollistaminen ja käytännönläheinen oppiminen erilaisissa ympäristöissä

Opinnollistamisessa osaamisen kehittäminen tapahtuu muualla kuin perinteisessä oppilaitoksessa. Osaamista voidaan kehittää eri ammatillisiin tutkintoihin pohjautuvina oppimisjaksoina tai kokonaisina tutkinnon osia suorittamalla.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjät:

Kuhmon kaupungin Hyvä arki -hanke, osatoteuttajana Kuhmon Työväire ry (ESR 1.9.2016–31.12.2018). Toimintamalli on arvioitu osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Kehittäjän yhteyshenkilö: Juha Heinonen (juha.heinonen@kuhmo.fi) ja Virpi Heikkinen (virpi.heikkinen@kuhmo.fi)

Mallin kuvaus

Opinnollistamisella tarkoitetaan osaamisen kehittämistä muuten kuin opiskelemalla päätoimisesti oppilaitoksessa. Työtehtäviä voidaan opinnollistaa esimerkiksi palkkatuetussa työssä, työkokeilussa tai kuntouttavan työtoiminnan työtoimintajakson aikana. Oppimisympäristö voi olla yhdistyksessä, kunnan organisaatiossa tai paikkakunnan yrityksessä. Osaamista voidaan kehittää eri ammatillisiin tutkintoihin pohjautuvina oppimisjaksoina tai kokonaisina tutkinnon osia suorittamalla. Opinnollistamisen avulla osallistuja saa ammatilliseen tutkintoon tarvittavaa osaamista ja oppimisjakson suoritettuaan hän saa osaamistodistuksen. Opinnollistamalla saatu osaaminen on mahdollista osoittaa

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

ammattillisessa oppilaitoksessa näytöllä, millä tarkoitetaan tutkinnon osan suorittamista. Opinnollistaminen tekee erilaisissa ympäristöissä hankitun osaamisen yhteismitalliseksi ja vertailukelpoiseksi.

Opinnollistamisen avulla osallistuja voi kasvattaa osaamistaan vähän kerrallaan ja käytännönläheisesti. Opinnollistaminen sopii tilanteisiin, joissa oppilaitoksessa opiskelu olisi vaikeaa esimerkiksi oppimisvaikeuksien vuoksi tai jos osallistuminen kokopäiväisiin opintoihin ei ole mahdollista. Samalla hän saa ammatilliseen tutkintoon tarvittavaa osaamista ja oppimisjakson suoritettuaan hän saa osaamistodistuksen.

Työtehtävien avaaminen, osaamisen kartoitus ja oppimisympäristöt

Toimintaan osallistuminen edellyttää valmiutta osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, sekä halua ja kykyä oppia uutta. Opinnollistamiseen ohjaututtiin TE-toimiston asiantuntijoiden, kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan, työhönvalmentajan, Kuhmon Työvire ry:n ohjaajien, kaupungin ympäristö- ja työllisyysprojektin ohjaajan, SOS Kainuu -hankkeen tai opinnollistamisasiantuntijan välityksellä. Opinnollistamisessa osallistujan aiempi osaaminen kartoitetaan, ja hän saa valita toivomansa oppimisympäristön ja työtehtävät. Oppimisympäristöjä voivat olla esimerkiksi kirpputorit, puhtaanapitopalvelut, kahvilat, päiväkodit, käsityömyymälät. Tehtävä voi sijoittua myös ympäristökohteiden kunnostamiseen.

Opinnollistamisessa työtehtävien sisältö avataan ja samalla pohditaan, mihin ammatilliseen tutkintoon tai sen osaan työtehtävät soveltuvat. Pohdintaan osallistuu alan ammatillinen opettaja tai asiantuntija sekä oppimisympäristön ohjaushenkilöstö. Tarvittaessa luodaan myös uusia työtehtäviä. Opinnollistamista kehitettiin myös tutkintosuorituksiin asti ja näyttöjen suorittamisesta sovittiin Kainuun ammattiopiston kanssa.

Kehittynyt osaaminen

Osaamisen kehittäminen toimii väylänä työelämään ja opintoihin lisääntyneen osaamisen ja vahvistuneen opiskelukyvyn avulla. Suoritetut tutkinnon osat lyhentävät myös kokonaisen tutkinnon opiskelu-aikaa. Ammattiosaamisen kannalta olennaiset taidot kirjattiin osaamistodistuksiin, jotta osaaminen olisi mahdollista tunnustaa myöhemmin oppilaitoksessa tutkinnon osaksi. Tutkinnon osia suoritettiin osoittamalla osaaminen näytöillä. Liiketalouden ja -toiminnan perustutkinnosta suoritettiin asiakaspalvelua ja työyhteisössä toimintaa koskeva osa ja Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinnosta kahvilapalveluja koskeva osa. Osaamistodistuksia saatiin edellisten lisäksi Puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan, Kotityö- ja puhdistuspalvelujen, Luonto- ja ympäristöalan, Kasvatus- ja ohjausalan sekä Lapsi- ja perhetyön perustutkintoihin pohjautuen.

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kohderyhmä ja tarve toiminnalle

Opinnollistaminen on suunnattu työmarkkinoiden ulkopuolella oleville henkilöille, jotka haluavat kehittää osaamistaan matalalla kynnyksellä ja muualla kuin oppilaitosympäristössä. Teoriapainotteisuus, oppimisvaikeudet, vähäiset taloudelliset resurssit ja kielteinen käsitys itsestään oppijana ovat myös tekijöitä, joiden vuoksi tarvitaan uudenlaisia koulutusmuotoja. Alueilla, joilla etäisyydet ovat pitkiä, voi myös olla hankalaa päästä koulutuspaikkakunnalle.

Mallin arviointi

Opinnollistamiseen osallistuneet henkilöt olivat kiinnostuneita kehittämään osaamistaan. Osallistujat saattoivat valita hankkeen toiminnasta muutakin, eli opinnollistaminen oli yhtenä vaihtoehtona. Toimintaan osallistuminen edellytti ainoastaan valmiutta osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, sekä halua ja kykyä oppia uutta. Osallistujat saivat valita tunnistetuista oppimisympäristöistä itseään kiinnostavia työtehtäviä. Lisäksi he saivat valita pelkän osaamistodistuksen, ja kokonaisen tutkinnon osan välillä. Osallisuutta vahvisti myös se, että osallistujia ei jätetty yksin, vaan heidän kanssaan pohdittiin yhdessä heille sopivaa osaamisen kehittämistä.

Osaamisen kehittäminen on lisännyt työ- ja koulutusmahdollisuuksia, sillä opinnollistamisen avulla on voitu työllistyä esimerkiksi puu- ja palvelualan yrityksiin tai lähteä opiskelemaan kokonaista tutkintoa. Osaamisen kehittäminen on vahvistanut samalla myös kansalaistaitoja, kuten esimerkiksi valmiuksia käyttää erilaisia sähköisiä palveluja.

Osaamisen kehittäminen yksilöllisin keinoin vahvistaa osallisuutta, kun erilaiset oppimisen tarpeet otetaan huomioon ja opetus on oman taitotason mukaista. Opinnollistamisessa keskitytään oppimiseen opiskelemisen sijaan. Monella osallistujalla oli ikäviä muistoja ja mielikuvia peruskoulusta, eikä ajatus perinteisestä opiskelusta houkuttanut. Matalan kynnyksen opinnollistaminen yksilöllisine ratkaisuineen tarjosi vaihtoehtoisen tavan kehittää käytännön osaamista. Opinnollistaminen mahdollistaa opiskelun myös niille, joille päätoiminen opiskelu ei ole mahdollista esimerkiksi toimeentulon vuoksi. Mahdollisuus oppia uutta ja kehittää osaamistaan, kaupungin koosta huolimatta, vahvistaa myös tasavertaisuuden kokemusta.

Hankkeen aikana myönnettiin 26 osaamistodistusta ja 15 tutkinnon osasuoritusta. Monelle osallistujasta osaamistodistuksen saaminen oli ensimmäinen todistus peruskoulun tai jopa kesken jääneen peruskoulun jälkeen. Osaamistodistus on tunnustus uusista taidoista ja toisten arvostuksesta omaa osaamista kohtaan. Osallistujilta saadun palautteen mukaan toiminta ylipäättään koettiin innostavana. Opinnollistamisen myötä Kuhmossa pystytään tarjoamaan osaamisen kehittämistä. Tämä vastaa sekä lakkautetun ammatillisen

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

oppilaitoksen tarpeeseen, että mahdollisuuteen tarjota joustavia ja yksilöllisiä opintopolkuja. Osallistuja saa osaamisensa näkyviin omassa oppimisympäristössään, mikä vahvistaa osallisuutta paikallisissa sosiaalisissa verkostoissa. Osaamisesta saatavan todistuksen myötä esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta tulee mielekkäämpää, ja se palvelee työllistymistä.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Opinnollistamisen kehittämisessä hyödynnettiin tutkimustietoa esimerkiksi osaamisen kasvun vaikutuksista työllisyyteen. Toiminnassa hyödynnettiin aiempaa tietoa ja kokemuksia opinnollistamisesta muualta Suomesta. Keski-Suomen Paikko -hankkeelta saatiin vinkkejä opinnollistamisen tekniseen toteutukseen, mutta hankkeessa käytettiin omaa osaamistodistusohjaa. Yhteistyö Edukain ja Kainuun ammattiopiston kanssa aloitettiin jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Palvelupolku opinnollistamisesta näyttöön -mallissa opinnollistamista kehitettiin tutkintosuorituksiin asti. Tässä yhteydessä sovittiin Kainuun ammattiopiston kanssa, että he arvioivat osallistujan antaman näytön omasta osaamisestaan, mikäli osallistuja halusi laajentaa osaamistaan tutkinnon osasuoritukseksi asti.

Hankkeen toiminnan aikana haasteeksi muodostui opinnollistamisen kehittäminen yrityksissä. Kuhmon Elinvoimasampo (ELSA) -hanke jatkokehittää mallia keskittyen yritys ympäristöihin vuosina 2019–2021.

Toiminta edustaa uudenlaista toimintaa paikkakunnalla ja koko maakunnassa. Kuhmon naapurikunnat Sotkamo ja Suomussalmi ovat Kuhmon Hyvä arki -hankkeen alkamisen jälkeen hakeneet ESR-hankkeita, jotka hyödyntävät opinnollistamista. Myös Kajaanin toimijoilla on ilmennyt kiinnostusta hanketta kohtaan. Kuhmossa toiminnan juurruttamisesta parhaillaan käynnissä olevan ELSA -hankkeen jälkeen on jo alustavasti keskusteltu kaupungin eri palvelualueiden kanssa.

Toiminta on siirrettävissä eri alueille. Se voidaan yhdistää esimerkiksi osaksi kaupungin työllisyyspalveluja. Mallin siirrettävyys vaatii sujuvaa ammattioppilaitosyhteistyötä, mutta myös opinnollistamisen tunnetuksi tekemistä ja levittämistä.

Lopuksi

Hyvä arki -hanke päättyi joulukuussa 2018. Toimintamallin kehittäminen jatkuu Kuhmon Elinvoimasampo (ELSA) -hankkeessa 2019–2021, minkä jälkeen se on tarkoitus juurruttaa osaksi Kuhmon työllisyydenhoitoa.

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto